

in de kunst

een tentoonstelling voor groep 5 t/m 8 van het primair onderwijs
lerarenhandleiding

inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
Opzet van het project	5
Vorbereiding:	
Kringgesprek	6
Waar/niet-waarspel	8
Bezoek aan de tentoonstelling	13
Verwerking:	
Nabespreking van het bezoek: het werkboekje	14
Beeldende lessuggesties:	
Abstracte taarten	15
Zelfportret	16
Ik-boek	17
Maten en verhoudingen	18
Bijlagen lessuggesties	
Bijlage bij het werkboekje	

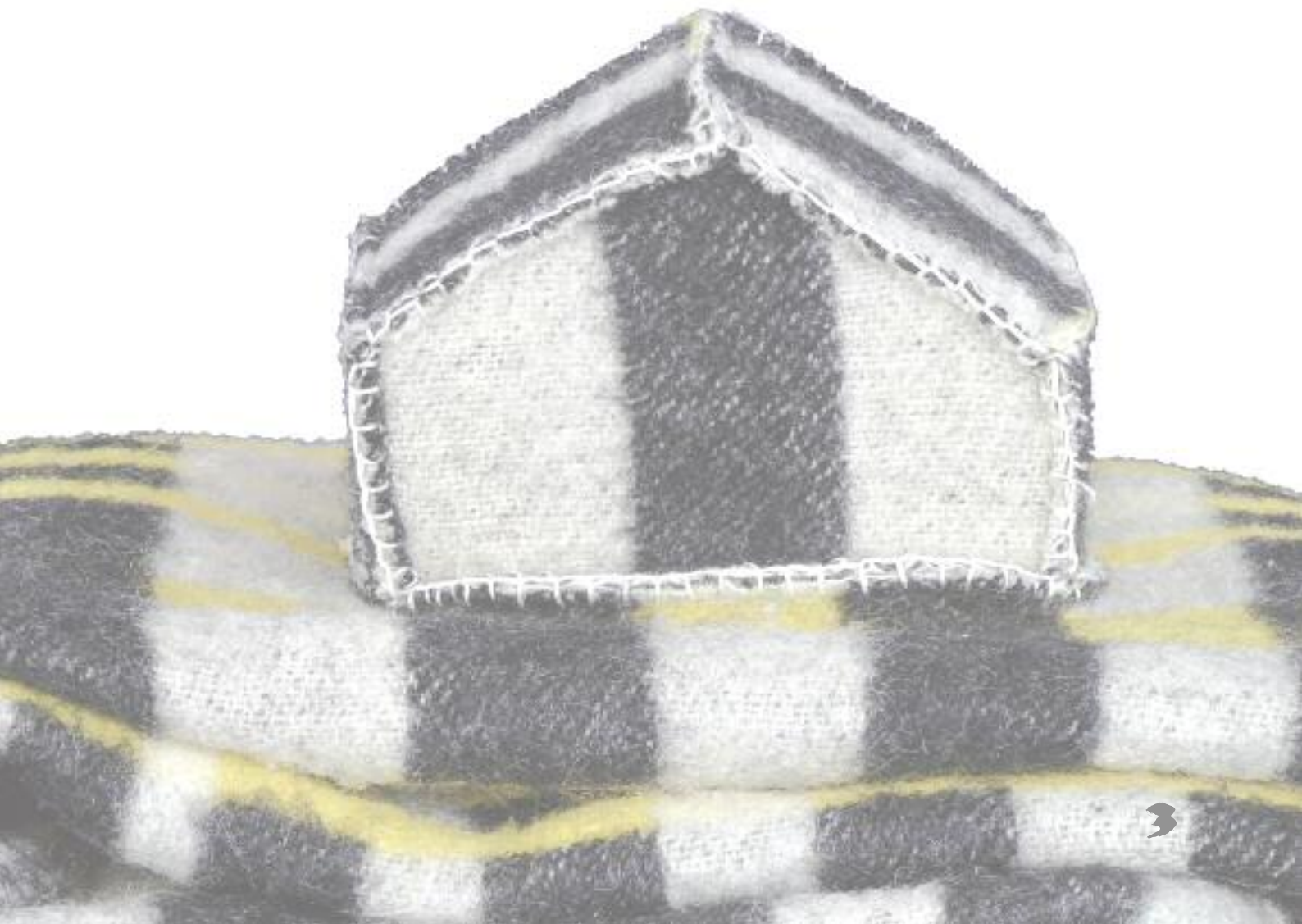
voorwoord

In deze handleiding vindt u informatie over het verloop van het project *IK in de kunst*. Het project bestaat uit voorbereidende lessen, het bezoek aan de tentoonstelling en verwerkingslessen. Voor een goed verloop van het bezoek aan de tentoonstelling en de verwerking daarvan is het raadzaam om vóór aanvang van het project naast de informatie in deze handleiding ook de informatie op de website www.ikindekunst.nl te bekijken.

Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- een tentoonstelling
- deze docentenhandleiding
- een werkboekje voor de leerlingen met koning Quast als cartoon
- de website www.ikindekunst.nl voor leraar en leerling, met behalve de informatie uit deze handleiding:
 - het tentoonstellingsbezoek, kijkwijzers en opdrachten
 - bijlagen bij de opdrachten
 - links naar de websites van de kunstenaars

Wij wensen u en uw klas heel veel plezier met *IK in de kunst*.

inleiding

het project in het kort

In *IK in de kunst* maken leerlingen van groep 5 t/m 8 kennis met hedendaagse kunstwerken die verschillende aspecten van het thema 'ik' belichten. Er komt een breed scala aan onderwerpen aan bod, zoals groeien, je uiterlijk, denken, vrienden maken enzovoort. De verhalen achter de kunstwerken worden in verband gebracht met aandacht voor de eigen 'ik'. Enerzijds komen de leerlingen in aanraking met de vorm en inhoud van de kunstwerken, anderzijds biedt het project aanknopingspunten om gezamenlijk na te denken over zelfkennis, gedachten en gevoelens.

Meervoudige intelligentie is een begrip geworden in het onderwijs. Een kunstontmoeting kan zeer uiteenlopende werelden openen bij de beschouwer. Het educatieve materiaal bij deze tentoonstelling biedt ruime mogelijkheden om de diverse intelligenties aan bod te laten komen.

Met *IK in de kunst* willen wij de leerlingen een leuke, leerzame ervaring bieden die hen laat uitkijken naar volgende culturele evenementen.

de tentoonstelling

De tentoonstelling bestaat uit negen werken van evenveel kunstenaars.

Om de jonge kijkers te blijven boeien is er gekozen voor een gevarieerde expositie waarin verschillende kunstvormen vertegenwoordigd zijn. Het zijn kunstwerken die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen, die hen raken en uitdagen.

Het onderwerp 'ik' staat dicht bij leerlingen, maar ook dicht bij de kunstwereld. Voor veel kunstenaars vormt het experimenteren met de eigen identiteit de basis van hun zoektocht: wat hoort er bij mijn 'ik' en hoe verhoud ik mij tot de wereld om me heen? Welke uitspraken horen bij mij, welke uitingsvormen en welk gevoel? De deelnemende kunstenaars onderzoeken dit thema zowel via rationele als via intuïtieve wegen.

opzet van het project

1. Vooraf, in de klas: voorbereiding in de vorm van een kringgesprek en het waar/niet-waarspel.
2. Op locatie: bezoek aan de tentoonstelling aan de hand van kijkwijzers.
3. Verwerking, in de klas: nabespreking met werkboekje en beeldende lessuggesties.

1. vooraf

De voorbereidende lessen in deze handleiding zijn een leuke aftrap voor het project en leiden tot betrokkenheid bij de leerlingen tijdens het bezoek aan de tentoonstelling.

belangrijke tips

- Let op: het werkboekje is bestemd voor gebruik na het bezoek aan de tentoonstelling. Het is niet de bedoeling dat u dit vooraf in de klas behandelt, het is juist leuk als het een verrassing blijft.
- Behalve het videokunstwerk zijn alle kunstwerken op deze tentoonstelling unica. Het is belangrijk om de leerlingen vooraf goed te instrueren. Zo is het aanraken van de kunstwerken absoluut verboden. Zie de paragraaf 'Het kringgesprek' voor alle gedragsregels.
- Zorg voor genoeg hulpouders bij het bezoek aan de tentoonstelling.

2. het bezoek aan de tentoonstelling

Op de tentoonstelling zijn 'kijkwijzers' aanwezig. Deze kunt u tevoren inzien op de website. Aan de hand van de vragen op de kijkwijzers verkennen de leerlingen de kunstwerken. De volgorde van het bekijken van de kunstwerken is vrij. Niet bij ieder kunstwerk hoeft even lang te worden stilgestaan; dit wordt mede bepaald door de inbreng van de leerlingen. Bij enkele kunstwerken kan ook een korte opdracht worden uitgevoerd. De instructies hiervoor staan op de kijkwijzer.

3. verwerking

Terug in de klas volgt een nabespreking aan de hand van het werkboekje. Wij raden u aan de tijd tussen het bezoek en de nabespreking in de klas kort te houden.

U kunt de verwerking uitbreiden met beeldende opdrachten naar aanleiding van de kunstwerken uit de tentoonstelling. Vier lessuggesties hiervoor zijn in deze handleiding opgenomen.

Ter afsluiting van de projectperiode kunt u op school een tentoonstelling inrichten van de werken die door de leerlingen zijn gemaakt.

kringgesprek

inhoud

In het kringgesprek bespreekt de leraar zowel de inhoudelijke als de praktische aspecten van de tentoonstelling die de leerlingen gaan bezoeken.

tijdsduur

50 minuten

voorbereiding door de leraar

Lees in deze handleiding in ieder geval de paragrafen 'Inleiding' en 'Werkwijze'. U kunt zelf alvast het werkboekje bekijken, maar laat het nog niet aan de kinderen zien. Daarnaast kunt u aanvullende leuke, nuttige en handige informatie verzamelen in de mediatheek of op het internet.

werkwijze

Iedereen heeft te maken met de eigen 'ik' en met die van de personen in zijn of haar omgeving. Het onderwerp ligt zo dichtbij dat het juist daardoor abstract kan overkomen. Wat hoort er allemaal bij het onderwerp 'ik'? Laat de leerlingen vijf woorden opschrijven die met hun identiteit te maken hebben. Bespreek de begrippen die ze hebben uitgekozen in een kringgesprek. Mogelijke vragen:

- Waarom heb je deze woorden gekozen?
- Wat zegt dat over jezelf?
- Wie hebben dezelfde woorden gekozen?
- Denk je dat anderen diezelfde woorden ook voor jou zouden kiezen?
- Denk je dat je over tien jaar weer dezelfde woorden voor jezelf zou opschrijven?
- Hoeveel weten we eigenlijk van elkaar?

Extra: iedere leerling tekent zijn hand op een vel papier en schrijft vervolgens bij elke vinger iets over zichzelf. U kunt dit inleiden door uw eigen hand op het bord te tekenen en de leerlingen te vragen wat ze bij u vinden horen.

Het tweede deel van het gesprek is toegespitst op het onderwerp kunst, de praktische kant van het uitstapje en de regels tijdens het bezoek aan de tentoonstelling.

- Waar denken jullie aan bij het horen van het woord 'kunst'?
- Welke bekende kunstenaars kennen jullie?
- Wat voor soorten kunst zijn er zoal?
- Wat is een tentoonstelling?
- Wie is er wel eens in een museum of galerie geweest?
- Wat heb je daar gezien?
- Wat vond je ervan?

regels tijdens het bezoek aan de tentoonstelling

- Het is verboden de objecten en schilderijen aan te raken. Ook ernaar wijzen doe je zonder met je vingers iets aan te raken!
- Er mag niet gegeten of gedronken worden.
- Er mag niet worden gerend.
- Kijk je ogen uit!

waar/niet-waarspel

inhoud

Dit is een spel over beeldende kunst. De leraar stelt de klas een serie vragen over kunst. Iedere leerling beantwoordt individueel door in de vakken 'waar' of 'niet waar' te gaan staan.

tijdsduur

Ca. 15 minuten (afhankelijk van de snelheid van de klas)

voorbereiding door de leraar

- Lees de vragen door. Erna volgt voor de meeste vragen een beknopte een uitleg. Het is raadzaam ook deze te lezen voordat het spel gespeeld wordt.
- Zorg voor een lokaal met voldoende vrije ruimte of ga naar buiten.
- De moeilijkheidsgraad van de vragen: de oranje vragen zijn makkelijker dan de rode vragen. U kunt van te voren vragen selecteren die bij het niveau van uw groep passen.

werkwijze

- Verdeel het lokaal in twee gebieden: 'waar' en 'niet waar'. Dit kan door middel van een krijtlijn, maar ook heel eenvoudig door een vak links en rechts aan te wijzen.
- De leraar stelt de vragen en de leerlingen antwoorden door naar een vak te lopen. Laat de kinderen eventueel bij iedere vraag in het midden van het lokaal beginnen. Leerlingen die het verkeerde vak gekozen hebben, moeten aan de zijkant van het lokaal gaan staan.
- Het spel eindigt wanneer er één leerling is overgebleven. Het is dus niet per se nodig om alle vragen te stellen.
- Het is niet aan te raden om de antwoorden tijdens het spel al te bespreken, omdat dat de vaart uit het spel haalt. U kunt de antwoorden achteraf bespreken.
- Wanneer er na het stellen van alle vragen meerdere leerlingen overblijven, kiest u een van onderstaande mogelijkheden.
 - U bestempelt hen allemaal als winnaar.
 - U stelt één open vraag. De leerling die als eerste het goede antwoord geeft is de winnaar.

de vragen

Nr.	Vraag	Antwoord
1	Wanneer je blauw en geel mengt krijg je paars.	Niet waar
2	De werkplaats van een kunstenaar heet een atelier.	Waar
3	Alleen schilderijen zijn kunstwerken.	Niet waar
4	Er wordt alleen kunst gemaakt in Italië.	Niet waar
5	Een aquarel is een waterverfschilderij.	Waar
6	Rood is een primaire kleur.	Waar
7	Perspectief is dieptewerking in een kunstwerk.	Waar
8	Een beeld kan alleen van brons gemaakt worden.	Niet waar
9	Wanneer je geel en rood mengt krijg je oranje.	Waar
10	Rembrandt van Rijn was een automonteur.	Niet waar
11	Een museum is iets anders dan een galerie.	Waar
12	Schilderen doe je alleen met kwasten en penselen.	Niet waar
13	Kunstgeschiedenis gaat onder andere over wanneer beroemde kunstenaars hebben geleefd.	Waar
14	Een foto kan ook een kunstwerk zijn.	Waar
15	Je bent een kunstenaar als je blauw haar hebt.	Niet waar
16	Een schilderij van een bloemstuk kan een kunstwerk zijn.	Waar
17	Een beeld van een engeltje kan een kunstwerk zijn.	Waar
18	Een kunstwerk moet precies lijken op de werkelijkheid.	Niet waar
19	Een kunstwerk kan een droom verbeelden.	Waar
20	Een werk dat een kunstenaar van zichzelf maakt heet een zelfportret.	Waar
21	Je bent pas een kunstenaar als je werk in een museum hangt.	Niet waar
22	Vincent van Gogh was minister van Onderwijs.	Niet waar
23	Vincent van Gogh woonde in Noord-Brabant	Waar
24	Voor kunstwerken kunnen alleen dure materialen gebruikt worden.	Niet waar
25	Een tekening van een fruitschaal heet een stilleven.	Waar
26	Een kunstenaar maakt schilderijen op een paard.	Niet waar
27	Een beeld dat uit een hoofd en schouders bestaat heet een buste.	Waar

28	Een documentaire is een verslag in foto's of op film.	Waar
29	Bruin krijg je door geel met blauw te mengen.	Niet waar
30	Kunstwerken mogen alleen binnen staan.	Niet waar
31	Een beeldhouwwerk is tweedimensionaal.	Niet waar
32	Met kleur kun je gevoel weergeven.	Waar
33	Er is een beroemde Spaanse kunstenaar die Picasso heet.	Niet waar
34	Een toneelstuk kan ook een kunstuiting zijn.	Waar
35	Een schilderij of een beeld van blote mensen is geen kunstwerk.	Niet waar
36	Een tekenfilm heet met een moeilijk woord animatiefilm.	Waar
37	Animatiefilms worden alleen met de computer gemaakt.	Niet waar
38	Een collage is een geheel van bijvoorbeeld plaatjes en stukjes papier op een vel.	Waar
39	Het bekendste schilderij van Vincent van Gogh heet De madeliefjes.	Niet waar
40	De meeste olieverfschilderijen worden gemaakt op linnen, niet op katoen.	Waar
41	Soms wordt er ook op het kostbare zijde geschilderd.	Waar
42	Leonardo Da Vinci en Michelangelo zijn Belgische schilders.	Niet waar
43	Houtskool kun je 'uitgummen' met een ganzenveer.	Waar
44	Het beroemde beeldje van Manneke Pis staat in Noorwegen.	Niet waar
45	In een museum of in een galerie mag je alle kunstwerken gewoon aanraken.	Niet waar
46	De secundaire kleuren zijn oranje, paars en groen.	Waar
47	Met de computer kun je geen kunst maken, alleen spelletjes spelen.	Niet waar
48	Bij een abstract kunstwerk kun je niet zien wat het voorstelt	Waar
49	Het eerste fototoestel was een camera obscura.	Waar
50	Van elk kunstwerk is er altijd maar één.	Niet waar
51	De kunstwerken die in een galerie te zien zijn, zijn niet te koop.	Niet waar
52	In een galerie heb je wisselende tentoonstellingen.	Waar
53	Kunstcollectie is een ander woord voor kunstverzameling.	Waar
54	Om een kunstenaar te zijn moet je een opleiding volgen.	Niet waar
55	Een museum is altijd een gebouw.	Niet waar

uitleg bij de antwoorden

Nr.	Antwoord	Uitleg
1	Niet waar	Wanneer je blauw en geel mengt krijg je <i>groen</i> .
2	Waar	Soms kun je in een atelierroute meerdere ateliers bezoeken.
3	Niet waar	Er zijn ook andere kunstwerken, bijvoorbeeld beelden en tekeningen.
4	Niet waar	Er wordt overal op de wereld kunst gemaakt. Ook in Amerika en Azië.
5	Waar	<i>Aquarel</i> is een moeilijk woord voor waterverfschilderij.
6	Waar	Er zijn drie primaire kleuren: rood, geel en blauw. Hiermee kun je alle kleuren mengen.
7	Waar	De kunstenaar maakt diepte door rekening te houden met onze ooghoogte.
8	Niet waar	Er zijn bijvoorbeeld ook beelden van steen, hout, glas en goud.
9	Waar	Voor oranje gebruik je veel geel en een beetje rood.
10	Niet waar	Rembrandt is misschien wel de allerberoemdste Nederlandse schilder.
11	Waar	De kunstwerken in een galerie kun je kopen, maar die in een museum (meestal) niet.
12	Niet waar	Er wordt ook geschilderd met plamuurmessen, vingers en zelfs billen!
13	Waar	Net zoals er een geschiedenis is van oorlogen, koningen en landen is er ook een geschiedenis van kunst.
14	Waar	Veel kunstenaars maken gebruik van een camera in plaats van kwasten.
15	Niet waar	Blauw haar is wel kunstig en er zijn kunstenaars met blauw haar. Maar je bent niet per se kunstenaar als je haar een bijzondere kleur heeft.
16	Waar	Geen verdere toelichting.
17	Waar	Geen verdere toelichting.
18	Niet waar	Nee, kunstenaars kunnen ook abstract werk maken.
19	Waar	Kunstenaars kunnen iets maken wat ze zien, maar ook wat ze denken en voelen, hun dromen en fantasieën.
20	Waar	Een zelfportret kan een schilderij zijn, maar ook een foto of een beeld.
21	Niet waar	Een kunstenaar komt pas in een museum als hij heel bekend is. Daarvoor hangen zijn kunstwerken vaak al in een galerie.
22	Niet waar	Vincent van Gogh was een schilder.
23	Waar	Jazeker, Vincent van Gogh woonde in Nuenen.
24	Niet waar	Verf en steen zijn niet zo duur. Maar er zijn ook kunstwerken gemaakt van stof, blikjes, touw, vet en zelfs afvalmateriaal. Dat zijn allemaal goedkope materialen.
25	Waar	Stillevens zijn bijvoorbeeld fruitschalen en bloemstukken (voorwerpen dus, meestal geen levende wezens).
26	Niet waar	De houten stellage waarop een schilder zijn doek zet heet een <i>ezel</i> .
27	Waar	Als de schouders er niet aanzitten, noemen we het een <i>kop of portret</i> .
28	Waar	Een <i>documentaire</i> is een verslag in beeld (en geluid) van een politiek, wetenschappelijk, maatschappelijk of historisch onderwerp.
29	Niet waar	Bruin krijg je door geel, blauw en rood in de juiste verhouding te mengen. Geel en blauw = groen.
30	Niet waar	Een standbeeld in een park is ook een kunstwerk.
31	Niet waar	Een beeldhouwwerk is driedimensionaal, het heeft namelijk lengte, breedte en diepte. Een schilderij is echter tweedimensionaal (alleen lengte en breedte: een plat vlak).

- 32 Waar Kleuren kunnen gevoelens weergeven. Zo kan rood liefde weergeven, maar ook gevaar.
- 33 Niet waar De Spaanse kunstenaar heet Picasso.
- 34 Waar Theaterstukken en muzikale composities zijn ook kunstuitingen.
- 35 Niet waar Jawel hoor. Als je in een museum loopt, zie je best veel blote mensen.
- 36 Waar De bekendste animatiefilms worden door Disney gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan *Brother Bear* en *The Incredibles*. Een andere grote animatiestudio is Dreamworks. Daar zijn bijvoorbeeld *Shrek* en *Ice Age* gemaakt.
- 37 Niet waar Tegenwoordig worden animatiefilms bijna alleen nog maar op de computer gemaakt, maar vroeger deden de makers dit met de hand. Voorbeelden daarvan zijn *Assepoester* en *Peter Pan* van Disney.
- 38 Waar In een collage kan van alles gebruikt worden. Meestal stukjes papier, maar je kunt ook stof of zand gebruiken. Dat wordt samen één geheel op een vel papier of op schildersdoek.
- 39 Niet waar Het bekendste schilderij van Van Gogh heet *De zonnebloemen*.
- 40 Waar Schilders gebruiken linnen omdat dat veel sterker is dan katoen.
- 41 Waar Bijvoorbeeld sjaals, maar ook Japanse kamerschermen.
- 42 Niet waar Leonardo da Vinci en Michelangelo komen uit Italië.
- 43 Waar Doordat een ganzenveer een beetje vet is, blijft de houtskool eraan kleven. Daarom gaat uitwissen met een veer veel beter dan met een gum.
- 44 Niet waar Het beroemde beeldje van een jongetje dat aan het plassen is, staat in Brussel, de hoofdstad van België.
- 45 Niet waar De meeste kunstwerken gaan kapot als je ze aanraakt. Op je handen zitten vetten en zuren die ervoor zorgen dat de verf wordt aangetast en de beschermende laag van een beeld verdwijnt. Dit gebeurt niet meteen, maar na een paar jaar ga je het wel merken.
- 46 Waar De secundaire kleuren krijg je door de primaire kleuren te mengen. (Oranje = rood en geel, paars = rood en blauw, groen = blauw en geel.)
- 47 Niet waar In 2006 was er in een museum in Amsterdam bijvoorbeeld een tentoonstelling over computerspelletjes. Die spelletjes worden ook als kunstwerken gezien.
- 48 Waar Een puur abstract werk gaat niet over wat we kunnen zien.
- 49 Waar In een camera obscura wordt met behulp van een lens iets wat buiten is ondersteboven binnen in een donkere ruimte op een muur geprojecteerd.
- 50 Niet waar Er zijn kunstwerken die met een bepaalde techniek gemaakt worden, waardoor je er meer dan een van kunt maken. Voorbeelden daarvan zijn gegoten beelden (metalen en edelmetalen) en gedrukte prenten (houtsnede, linsnede en ets).
- 51 Niet waar Vrijwel alle kunstwerken die je in een galerie ziet zijn te koop. In een museum kun je meestal geen kunstwerken kopen.
- 52 Waar In een galerie wisselen de tentoonstellingen regelmatig, zodat werken van verschillende kunstenaars getoond kunnen worden.
- 53 Waar Je kunt ook een collectie voetbalplaatjes of stickers hebben.
- 54 Niet waar Niet alle kunstenaars hebben een opleiding gehad. Er is echter wel een speciale school voor: de kunstacademie.
- 55 Niet waar Er zijn ook musea op het internet, die heten *virtueel museum*. Bovendien zijn er ook openluchtmusea, zoals Het Prehistorisch Dorp in Eindhoven.

bezoek aan de tentoonstelling

Het bezoek aan de tentoonstelling duurt ongeveer één uur. Dit lijkt kort, maar hiermee wordt vermeden dat er verzadiging optreedt.

Er is geen vaste volgorde waarin de werken bekeken moeten worden. Bij elk kunstwerk vindt u een kijkwijzer met vragen die u aan de leerlingen kunt stellen om het gesprek over het kunstwerk op gang te brengen. Het gaat er niet om deze kijkwijzer van begin tot eind te volgen. De vragen zijn bedoeld als stimulans om het werk goed te bekijken en er meer aan te beleven. Als dit al gebeurt door vragen of opmerkingen van de leerlingen zelf, dan is dit zeker zo interessant. U kunt zelf bepalen welke vragen u bij uw groep vindt passen en het taalgebruik aanpassen aan het niveau van uw groep.

Bij sommige kunstwerken hebt u de mogelijkheid om een opdracht uit te voeren, bijvoorbeeld in plaats van het vraaggesprek. De beschrijving van de opdracht staat op de kijkwijzerkaart. U kunt deze opdrachten ook in de klas doen. Op de kijkwijzers vindt u korte achtergrondinformatie. Afhankelijk van de respons uit de groep en de beschikbare tijd kunt u deze voorlezen.

U kunt de kijkwijzers vooraf bekijken op de website: www.ikindekunst.nl.

nabespreken van het bezoek: het werkboekje

inhoud

Het werkboekje is een aansprekende vorm om de ervaringen van het tentoonstellingsbezoek te delen en te verwerken. De opdrachten worden gemaakt na een groepsgesprek over het bezoek.

De tekst in de kolom stipt een onderwerp aan binnen het thema 'ik'. De tekst naast de foto is een toelichting op het kunstwerk. De blauwe vragen hebben een directe relatie met het kunstwerk. De rode vragen gaan dieper in op het bijbehorende thema. Het is niet nodig om alle vragen en opdrachten te doen. U kunt het zien als een verzameling waaruit u een keuze maakt.

benodigdheden

- werkboekjes van de tentoonstelling *IK in de kunst*
- pennen, kleurpotloden of stiften

voorbereiding door de docent

Lees het werkboekje door en bekijk www.ikindekunst.nl.

werkwijze

U kunt het werkboekje op meerdere manieren toepassen. U kunt de leerlingen individueel of in groepjes laten werken. U kunt de opdrachten kiezen of de leerlingen laten kiezen. U kunt er een aantal lessen aan besteden of bijvoorbeeld één middag.

Enkele blauwe vragen kunnen tevens worden gezien als voorbereiding op de beeldende lessen in deze handleiding.

Bij sommige rode vragen hebben de leerlingen het internet nodig, www.ikindekunst.nl toont de bestanden en links die voor het beantwoorden van deze vragen nodig zijn.

In de bijlage vindt u extra informatie over de inhoud van het werkboekje.

beeldende lessuggesties

abstracte taarten

aanleiding

Abstrakte Torten van Sybille Kroos

inhoud

In deze les maakt elke leerling zijn of haar eigen verjaardagstaart. Interessant daarbij is de vraag hoe abstract je een taart kunt maken. Wanneer is de taart nog als taart te herkennen?

tijdsduur

1,5 uur

benodigdheden

- gekleurd papier en crêpepapier in allerlei kleuren
- watten
- wc-papier en behangselplak
- verf en kwasten
- scharen, lijm en viltstiften
- platte dozen of taartdozen (1 per leerling)
- de werkboekjes van de tentoonstelling *IK in de kunst*

werkwijze

De leerlingen leggen de werkboekjes open bij de taarten van Sybille Kroos. Vonden zij de kunstwerken op taarten lijken? Waardoor waren het duidelijk geen echte taarten? Vertel dat ze een (taart)doos zo gaan beschilderen dat het een schilderij is, maar ook een taart. Bespreek hoe taarten eruit kunnen zien en wat er allemaal op kan zitten. Hoe zouden de leerlingen willen dat hun verjaardagstaart eruitziet? Of weten ze een taart voor een ander feestelijk moment dan hun verjaardag? Hoe zou die moeten smaken?

Iedere leerling krijgt een (taart)doos. Hierop maken ze met potlood een ontwerp voor een taart. Vervolgens maken ze met papier-maché verdikkingen op de taart, bijvoorbeeld om slagroom of fruitvormen aan te duiden.

De leerlingen kiezen een hoofdkleur voor hun taart en twee of drie kleuren voor de details. Als de taart droog is, kunnen ze hun ontwerp in deze kleuren beschilderen.

zelfportret

aanleiding

Zonder titel van Michel van Overbeeke

Perpetual Pages van Jacqueline Verhaagen

inhoud

Iedere leerling maakt een zelfportret met behulp van afbeeldingen uit tijdschriften. Hierbij gaat het om het vervangen van woorden door beelden en om het vertalen van persoonlijke eigenschappen in materiaal, kleur en afbeeldingen. De leerlingen denken na over hun eigen ik en kunnen ook elkaar beter leren kennen.

tijdsduur

60 minuten

benodigdheden

- voor iedere leerling een kopie van het hoofd in grijze lijnen, zie bijlage
- Eén praktijkvoorbeeld van een zelfportret, zie bijlage
- tijdschriften
- scharen en lijm, potlood
- de werkboekjes van de tentoonstelling *IK in de kunst*

werkwijze

De leerlingen openen hun werkboekje bij het kunstwerk *Perpetual Pages* en maken de vragenlijst op deze bladzijde. Deze lijst maakt hen bewust van hun eigen specifieke persoonlijkheidskenmerken, die verdergaan dan alleen het uiterlijk. Bij het invullen mogen ze overleggen met klasgenoten, dit brengt het denken over de eigen 'ik' op gang. Als de leerlingen klaar zijn, bespreekt u met hen wat ze over zichzelf hebben ingevuld. Laat het voorbeeld zien en denk gezamenlijk na over wat dit portret over de betreffende persoon te vertellen heeft.

De leerlingen zoeken nu in de tijdschriften en indien mogelijk ook op het internet naar plaatjes en materialen die ze bij hun antwoorden vinden passen. Deze knippen (of printen) ze uit. Nadat iedereen een aantal plaatjes heeft, maken de leerlingen een zelfportret. Ze knippen de juiste vormen uit om op de kopie van het hoofd te plakken. De leerlingen uit groep 7 en 8 kunnen ook zelf de vorm van een hoofd tekenen. Door uit de plaatjes bijvoorbeeld de vorm van een neus, een paar ogen of oren of een kapsel te knippen ontstaat een eigen portret.

Tip: laat de leerlingen op de achterkant van hun portret opschrijven waarom ze het zo hebben gemaakt.

Hang alle zelfportretten op in het klaslokaal. Wijs er enkele aan en vraag van wie de leerlingen denken dat dit een zelfportret is en waarom. Wat herkennen ze van die persoon? Waarom? Wat is er allemaal te zien op het zelfportret? Wat voor afbeeldingen en materialen zijn er gebruikt? Laat de leerling van wie het zelfportret is ook uitleg geven.

ik-boek

aanleiding

Perpetual Pages van Jacqueline Verhaagen

inhoud

De leerlingen maken een boek over hun 'ik'. Ze ontwerpen het boekomslag en één binnenpagina. De boeken worden rechtopstaand en open gepresenteerd, net zoals het kunstwerk van Jacqueline Verhaagen.

tijdsduur

1 dagdeel

benodigdheden

- oude boeken, voor iedere leerling één
- wit en gekleurd papier, plak
- kleurmateriaal (verf, krijt, stiften, kleurpotloden)
- overige materialen, eventueel kleine voorwerpjes

werkwijze

Bekijk een aantal boekomslagen en bespreek deze met de leerlingen. Welke verwachtingen roepen de verschillende uitvoeringen op?

Leg de leerlingen de volgende kwestie voor: Stel, jij bent de hoofdpersoon van een boek. Welke titel heeft het? Hoe zou de buitenkant eruitzien? En wat zien we aan de binnenkant? Welke materialen ga je ervoor gebruiken?

De leerlingen maken eerst de omslag. Indien gewenst kunnen ze de titel typografisch op de computer uitwerken om vervolgens met andere materialen en technieken het ontwerp af te maken.

Daarna wordt het boek opengeslagen. De leerlingen mogen de bladzijden vouwen, scheuren, verknippen of op andere manieren bewerken, zodat er ruimte en diepte ontstaat op de pagina waar het boek openvalt. Door vormen gedeeltelijk uit de pagina te snijden en dan om te vouwen kunnen er pop-uptechnieken worden gebruikt. De overige bladzijden worden zodanig met plak, verf of plakband bewerkt dat het boek in een strakke vorm blijft openstaan. Aan de binnenkant laten de leerling ook iets over zichzelf zien, door middel van tekst, illustraties of een combinatie van beide.

Tip: als alle boeken af zijn kunt u een leerling vragen iets te vertellen over wat er in zijn 'boek' staat 'geschreven'. Hoe heet het boek en waarom heeft hij voor die titel gekozen? Welk verhaal staat er vóór de bladzijde waar het nu openligt? Welk verhaal zou er na kunnen komen?

maten en verhoudingen

aanleiding

Zonder titel van Wilma Koorn

inhoud

De leerlingen maken een tekening op basis van de blauwe vraag in het werkboekje bij het kunstwerk van Wilma Koorn. Ze gaan zelf aan de slag met het vervreemden van maten en verhoudingen. De opdracht geeft ook aanleiding om dieptewerking in een compositie te onderzoeken door het overlappen en afsnijden van vormen.

tijdsduur

60 minuten

benodigdheden

- gekleurd tekenpapier (voor de achtergrond), minimaal A3-formaat
- potloden, kleurpotloden, viltstiften, waskrijtjes
- tijdschriften
- de werkboekjes van de tentoonstelling *IK in de kunst*

werkwijze

Bekijk met de leerlingen p. 4 van het werkboekje. U bespreekt nogmaals de bevindingen die zijn opgedaan tijdens het bezoek aan de tentoonstelling. Centraal staat dat het formaat van de benen niet past bij de maat van het jurkje. De kunstenaar heeft een andere maatverhouding gekozen dan natuurlijk is. Ze heeft ermee gespeeld. Wanneer de leerlingen de blauwe vraag bij het werk van Wilma Koorn nog niet hebben beantwoord, doen ze dit eerst.

De leerlingen zoeken thuis een leuke foto van zichzelf die past bij de omschrijving uit de eerste kolom van de blauwe vraag. U kunt de kinderen ook zelf in verschillende houdingen fotograferen met een digitale camera. Vervolgens wordt de figuur (geprint en) geheel of gedeeltelijk uitgeknipt.

Dan zoeken de leerlingen in tijdschriften plaatjes van de door hen aangekruiste woorden. Het gaat erom plaatjes te zoeken die ten opzichte van elkaar een *vreemde* maat hebben.

Ze mogen sommige zaken eventueel ook zelf tekenen, inkleuren en uitknippen. Laat hen nadenken over een leuke mix van plaatjes en tekeningen.

Wanneer de tekeningen en plaatjes uit tijdschriften zijn uitgeknipt en eventueel ingekleurd, kiezen de leerlingen een gekleurd tekenvel. Op eenderde van de onderkant trekken ze een lijn die de horizon aangeeft (bij een kamer binnenshuis geeft de lijn de overgang aan van vloer naar muur). De leerlingen plakken in het vlak onder deze lijn een andere kleur papier.

Vervolgens gaan ze een compositie maken van de tekeningen en plaatjes die ze hebben uitgeknipt.

Centraal staat hun eigen foto, de andere zaken kunnen eromheen worden geschoven, maar ervoor of erachter mag juist ook. Als voorwerpen elkaar overlappen of niet helemaal op het papier staan (afsnijding) ontstaat er diepte. Er wordt nog geen lijm gebruikt in deze fase. De leerlingen onderzoeken het effect van de verschillende plaatsingen van de voorwerpen ten opzichte van elkaar en hoe de vreemde maatverhoudingen bijdragen aan een nieuw beeld. Uiteindelijk kiezen ze een compositie en plakken deze op.

Tip: om een idee te verzinnen voor het werkstuk vult u vijf potten met kaartjes volgens onderstaand voorbeeld. U kunt er ook zelf nog voorbeelden bij verzinnen of dit samen met de leerlingen doen. De leerlingen trekken om de beurt uit elke pot één kaartje en leggen deze achter elkaar. Zo ontstaat er een verrassende zin die uitnodigt om er een inspirerend werkstuk van te maken!

Pot 1	Pot 2	Pot 3	Pot 4	Pot 5
Ik dans met mijn	te kleine	schoenen op een	te grote	appel
Ik lig met mijn	te grote	benen op een	te kleine	stoel
Ik zwem met mijn	te grote	oren op een	te grote	bloem
Ik ren met mijn	te grote	ogen op een	te kleine	hond
Ik zit met mijn	te kleine	armen op een	te kleine	boomtak
Ik vlieg met mijn	te grote	hoofd op een	te kleine	wolk

colofon

Tekst: Jos Hardeman i.s.m. Kunstbalie

Redactie: Laura van Campenhout

Vormgeving: Huub van Deijck

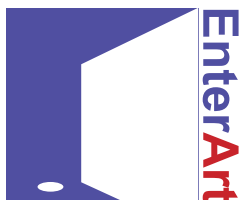
Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door:

Provincie Noord-Brabant

Triodos Foundation

Nederlandse Hartstichting

Brabant Water

Copyright © Jos Hardeman 2009

Stichting EnterArt

Postbus 64

5580 AB Waalre

stichting@enterart.nl

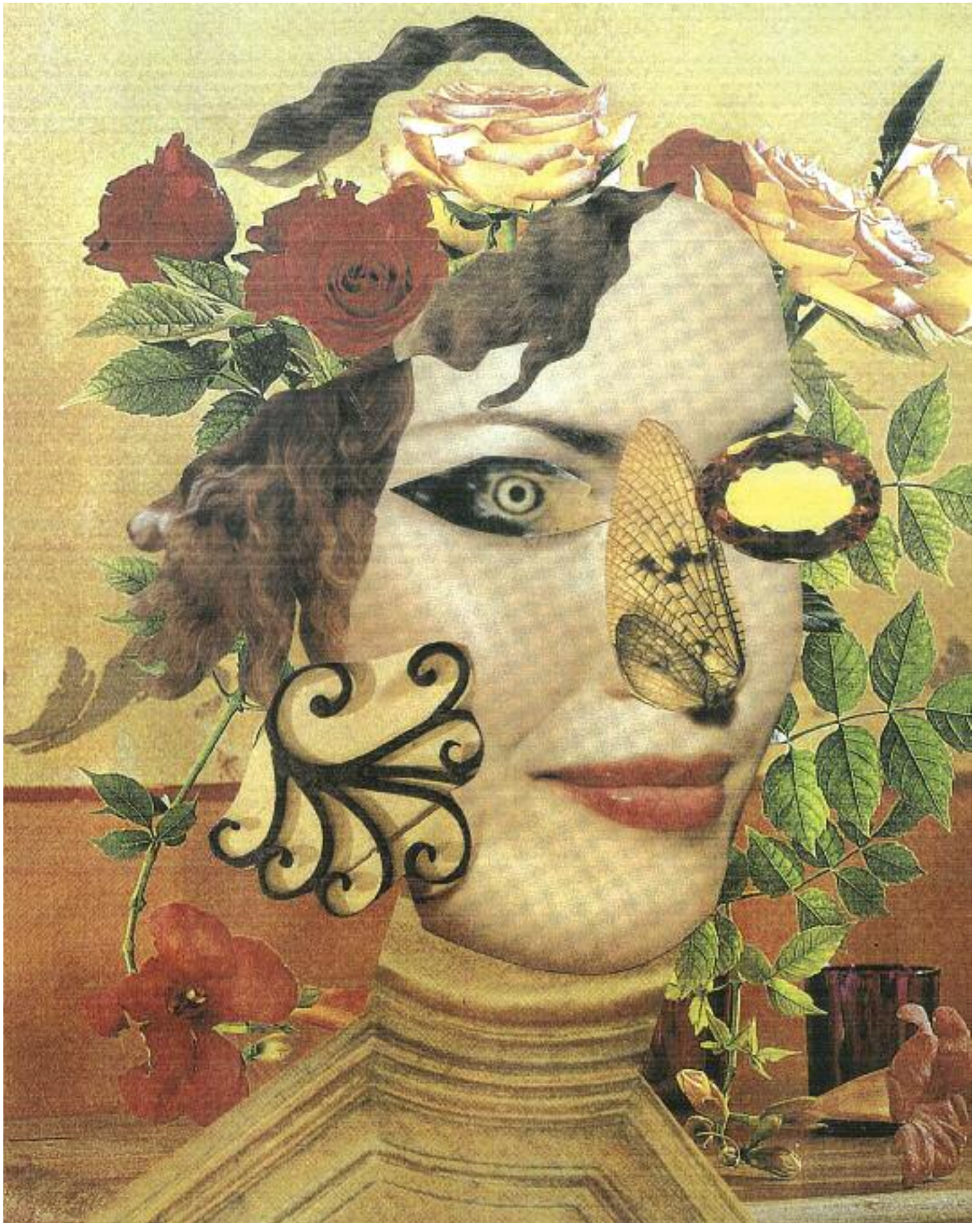
Contactpersoon: Jos Hardeman

KUNSTBALIE

www.kunstbalie.nl

info@kunstbalie.nl

bijlage bij het werkboekje

aanvullende suggesties bij het nabespreken van de tentoonstelling met behulp van het werkboekje

Blz 3:

De kleine 'IK' die de leerlingen inkleuren, kan in het groot worden uitgewerkt. Laat de leerlingen zichzelf fotograferen alsof zij op een van de letters zitten, liggen of er tegenaan leunen. Presenteer de IK-ken tegen elkaar aan, zoals bij het originele kunstwerk.

Blz 4:

Bij Brabant Water kunt u gratis lesmateriaal krijgen over het onderwerp drinkwater. Dit sluit inhoudelijk en wat betreft werkvormen, naadloos aan bij de inhoud van de website www.duikinbrabantwater.nl.

Blz 5:

Het betreft de rode vraag. U kunt de IK-vragen eventueel uitprinten voor de leerlingen.

Blz 6:

Laat de leerlingen in een tweegesprek de rode vragen over school beantwoorden. Na ± 15 minuten kunt u de opdracht afsluiten, door de leerlingen te vragen naar een toelichting op hun antwoorden.

Blz 7:

Voor het maken van extra kaartjes bij de opdracht 'emoties uitbeelden', kunt u het kopieervel op de internetsite gebruiken. Het kunstwerk nodigt ook uit om met de leerlingen te filosoferen over het uiten van gevoelens. Vragen die aan de orde komen zijn bijvoorbeeld: Wat is boosheid? Hoe uit zich dat? Wat is verdriet? Voelt iedereen zich wel eens boos of verdrietig? Voelt dat voor iedereen hetzelfde? Ook voor volwassenen? Aan wie kun jij je gevoel vertellen? Waarom? Wie vindt dat moeilijk en waarom? Wat kun je het beste doen als iemand zijn of haar gevoel aan jou vertelt?

Blz 8:

Krijg je sterke spieren / waar
Krijg je sterke botten / waar
Kun je minder goed leren / niet waar
Word je dikker / niet waar
Heb je minder eten nodig / niet waar
Krijg je meer zelfvertrouwen / waar
Word je sneller boos / niet waar
Kan er minder lucht in je longen / niet waar
Kun je vaak beter slapen / waar
Kun je je slechter concentreren / niet waar
Gaat je hart sneller kloppen waar èn niet waar (tijdens het sporten klopt het hart sneller, maar daarna klopt het juist langzamer dan bij mensen die niet sporten)
Drifting by gaat over het voorbij strijken van de tijd. Voor jonge kinderen is dit een abstract begrip, maar voor leerlingen in groep 8 is het wél herkenbaar. Het is een mooie aanleiding om dit onderwerp met deze groep te verkennen. Hoe is voor hen de basisschooltijd voorbij gegleden? Lijkt het lang geleden dat ze op school kwamen? Leek het ene schooljaar langer te duren dan het andere schooljaar? Hoe is hun leven veranderd in deze periode? Welke verschuivingen staan er nu op stapel?

Blz 9:

Het onderwerp 'snacken' kan worden uitgediept met leerlingen die graag iets in de keuken doen. Wat zijn gezonde snacks? Welke zijn kant en klaar en wat kun je maken? Laat hen een lekker recept verzinnen en maak dit in de klas. De website lekkerbelangrijk.nl is een leerlingensite over voeding. Als u een digitaal schoolbord heeft, kunt u deze site klassikaal verkennen. Op de site lekkerfitopschool.nl vindt u meer tips en ideeën over voeding en beweging.

Blz 10:

U kunt de opdracht 'bedenk een kunstwerk voor de school' ook in groepjes laten doen. Op www.ikindekunst.nl staat een kaart die het associëren op gang brengen.

Blz 11:

De leerlingen kunnen zelf nog meer vragen bedenken voor het interview over ontspanning. Laat na ± 15 minuten de interviewers terugkoppelen over wat zij hebben gehoord. Wat zijn zij te weten gekomen over hun klasgenoot? Het opnieuw onder woorden brengen van deze informatie is niet altijd makkelijk.